

TARBIYAVIY TA'SIR KO'RSATISHNING MAVJUD USULLARINI TAHLIL QILISH

Ravshanbek Islomov Turgunaliyevich

Namangan davlat universiteti tadqiqotchisi

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.20215740>

Annotatsiya: Tarbiyaviy ta'sir o'quv jarayonining muhim tarkibiy qismi bo'lib, o'quvchilarning shaxsiyatini shakllantirishga va ularning ta'lim motivatsiyasini rivojlantirishga yordam beradi. Ushbu maqolada pedagogik maqsadlarga erishishga qaratilgan ta'lim ta'sirining mavjud usullari tahlil qilinadi. Ota-onalarning avtoritar, demokratik va Liberal usullarini o'z ichiga olgan an'anaviy va zamonaviy yondashuvlar ko'rib chiqiladi. Ularning turli xil ta'lim kontekstlaridagi samaradorligiga va o'quvchilarning ta'lim motivatsiyasi va axloqiy qadriyatlarini shakllantirishga ta'siriga alohida e'tibor beriladi. Tahlil asosida turli usullarning afzalliklari va kamchiliklari to'g'risida xulosalar chiqariladi va ularni zamonaviy pedagogik amaliyotda maqbul qo'llash bo'yicha tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: tarbiyaviy ta'sir, ta'lim usullari, o'quv motivatsiyasi, avtoritar usul, demokratik usul, Liberal usul, pedagogika

АНАЛИЗ СУЩЕСТВУЮЩИХ МЕТОДОВ ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ

Равшанбек Исломов Тургуналиевич

научный сотрудник Наманганского государственного университета

Аннотация: Воспитательное воздействие является важной составляющей образовательного процесса, способствующей формированию личности учащихся и развитию их образовательной мотивации. В данной статье анализируются существующие методы воспитательного воздействия, направленные на достижение педагогических целей. Рассматриваются традиционные и современные подходы, включая авторитарные, демократические и либеральные методы воспитания. Особое внимание уделяется их эффективности в различных образовательных контекстах и влиянию на формирование образовательной мотивации и моральных ценностей учащихся. На основе анализа делаются

выводы о преимуществах и недостатках различных методов и даются рекомендации по их оптимальному применению в современной педагогической практике.

Ключевые слова: воспитательное воздействие, методы обучения, учебная мотивация, авторитарный метод, демократический метод, либеральный метод, педагогика

ANALYSIS OF EXISTING METHODS OF EDUCATIONAL INFLUENCE

Ravshanbek Islamov Turgunalievich

Researcher of Namangan State University

Annotation: Educational influence is an important component of the educational process, helping to form the personality of students and develop their educational motivation. This article analyzes the existing methods of educational influence aimed at achieving pedagogical goals. Traditional and modern approaches are considered, including authoritarian, democratic, and liberal parenting styles. Special attention is paid to their effectiveness in different educational contexts and their impact on the formation of students' educational motivation and moral values. Based on the analysis, conclusions are drawn about the advantages and disadvantages of various methods and recommendations are given for their optimal use in modern pedagogical practice.

Keywords: educational influence, teaching methods, learning motivation, authoritarian method, democratic method, liberal method, pedagogy

Kirish. Tarbiyaviy ta'sir-bu o'quvchilarning shaxsiyati, dunyoqarashi va axloqiy qadriyatlarini shakllantirishga qaratilgan pedagogik usul va texnikalar to'plami. Ta'lim ta'lim jarayonida asosiy rol o'ynaydi, chunki u nafaqat bilimlarni uzatadi, balki o'quvchilarning xatti-harakatlarini boshqaradigan ichki e'tiqodlarni ham shakllantiradi.[1] Zamonaviy ta'lim tizimi sharoitida ta'lim ta'sirining qaysi usullari eng samarali ekanligini va optimal ta'lim natijalariga erishish uchun ularni qanday qilib to'g'ri qo'llashni tushunish muhimdir.

Ta'lim ta'sirining an'anaviy usullari. Ta'lim ta'sirining an'anaviy usullari avtoritar, demokratik va Liberal yondashuvlarni o'z ichiga oladi. Ularning har biri o'ziga xos xususiyatlarga, afzalliklarga va kamchiliklarga ega, ularni qo'llashda e'tiborga olish kerak.

Avtoritar usul: Qat'iy nazorat va intizomga asoslangan bo'lib, qoidalarga bo'ysunish va bajarishga qaratilgan. O'qituvchi qoidalarni belgilaydigan va ularni qat'iy bajarishni talab qiladigan yagona hokimiyat vazifasini bajaradi.[2]

Afzalliklari: o'quv jarayonini tezkor tashkil etish, intizomni saqlash.

Kamchiliklari: o'quvchilarning tashabbusi va ijodkorligini bostirishi mumkin, bu esa begonalik va tushkunlik hissini keltirib chiqaradi.

Demokratik usul: O'qituvchi va talabalar o'rtasidagi tenglik va hamkorlik tamoyillariga asoslanadi. Talabalar qaror qabul qilishda faol ishtirok etadilar, bu esa mas'uliyat va mustaqillikni rivojlantirishga yordam beradi.

Afzalliklari: o'quvchilarning motivatsiyasi va faolligini oshiradi, tanqidiy fikrlash va mustaqillik ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Kamchiliklari: jarayonni tashkil qilish uchun ko'p vaqt va kuch talab etiladi, intizom bilan bog'liq muammo bo'lishi mumkin.

Liberal usul: Bu o'qituvchining minimal aralashuvini o'z ichiga oladi, talabalar ta'lim faoliyati shakllari va usullarini tanlashda yuqori darajadagi erkinlikka ega.

Afzalliklari: ijodkorlik, mustaqillik va o'z ta'limingiz uchun mas'uliyatni rivojlantirishga yordam beradi.

Kamchiliklari: intizomning past darajasi va o'quv jarayonini yomon nazorat qilish mumkin, bu esa ba'zi o'quvchilarda past natijalarga olib kelishi mumkin.

Ta'lim ta'sirining zamonaviy usullari. Ta'limga zamonaviy pedagogik yondashuvlar o'quv jarayonini individuallashtirish va insonparvarlashtirishga qaratilgan usullarni o'z ichiga oladi. Ular orasida:

Hamkorlik usuli: O'qituvchi va talabalarning birgalikdagi ishini nazarda tutadi, bu erda o'qituvchining roli o'quv jarayonini qo'llab-quvvatlash va yo'naltirishdan iborat.

Afzalliklari: ta'lim motivatsiyasini oshiradi, muloqot va jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.[3]

Kamchiliklari: ommaviy ta'lim sharoitida amalga oshirish qiyin bo'lishi mumkin.

Loyihani o'qitish usuli: Talabalar bilimlarni amalda qo'llashni talab qiladigan uzoq muddatli loyihalar ustida ishlamoqda.

Afzalliklari: o'qishga qiziqishni oshiradi, mustaqil ishlash va amaliy muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Kamchiliklari: puxta tayyorgarlik va katta vaqt sarflashni talab qiladi.

Gumanistik usul: Talabaniing shaxsini hurmat qilish, uning o'ziga xosligi va individual ehtiyojlarini tan olishga asoslangan.

Afzalliklari: ta'lim motivatsiyasiga ijobiy ta'sir ko'rsatadigan qo'llab-quvvatlovchi va ishonchli muhitni yaratishga yordam beradi.

Kamchiliklari: ko'p sonli talabalar bilan ommaviy ta'lim sharoitida amalga oshirish qiyin bo'lishi mumkin.

Usullarning samaradorligini tahlil qilish. Ta'lim ta'sirining usullarining samaradorligi ko'p jihatdan ular qo'llaniladigan kontekstga, shuningdek talabalarning individual xususiyatlariga bog'liq. Masalan, avtoritar usullar qat'iy intizom talab qilinadigan sharoitlarda samarali bo'lishi mumkin, ammo ular o'quvchilarning motivatsiyasi va ijodkorligini pasaytirishi mumkin. Demokratik va gumanistik usullar, aksincha, tashabbuskorlik va mustaqillikni rivojlantirishga yordam beradi, ammo o'qituvchidan yuqori darajadagi professionallik va moslashuvchanlikni talab qiladi.[4]

Xulosa. Ta'lim ta'sirining mavjud usullarini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, barcha holatlarda samarali bo'ladigan universal yondashuv yo'q. Har bir usul o'zining afzalliklari va cheklovlariga ega va uni tanlash ta'limning o'ziga xos maqsadlariga, o'quvchilarning xususiyatlariga va o'quv jarayonining sharoitlariga bog'liq bo'lishi kerak. Zamonaviy pedagogik amaliyotda turli xil yondashuvlarni birlashtirish, ularni o'quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashtirish muhimdir, bu esa ta'lim ta'sirining samaradorligini oshiradi va ularning har tomonlama rivojlanishi uchun sharoit yaratadi. Ta'lim ta'sirining usullaridan samarali foydalanish o'qituvchilardan moslashuvchanlikni, yondashuvlarni tahlil qilish va o'zgaruvchan sharoitlarga moslashtirish qobiliyatini talab qiladi. Faqat shu tarzda yuqori sifatli tarbiyaviy ishlarni ta'minlash va talabalarning muvaffaqiyatli sotsializatsiyasi va akademik muvaffaqiyatiga hissa qo'shish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Боровиков С. А. Принудительные меры воспитательного воздействия как альтернатива наказанию несовершеннолетних. – Общество с ограниченной ответственностью "Юрлитинформ", 2009.
2. Манукян А. Р. Актуальные вопросы индивидуальной воспитательной работы с сотрудниками полиции // Теория и практика общественного развития. – 2015. – №. 10. – С. 79-81.

SUN'YI INTELLEKTNI PEDAGOGIK TA'LIMGA TADBIQ ETISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI

mavzusidagi Xalqaro ilmiy-amaliy anjumani materiallar to'plami. 2026-yil 24 – 25-aprel

3. Nargiza V. et al. Tarbiya jarayonida oila mahalla hamda ta'lim muassasalarining o'zaro hamkorligi //Qo 'qon universiteti xabarnomasi. – 2023. – C. 637-639.
4. Jumayeva Z. YOSHLARNI MILLIY TARBIYA ASOSIDA TARBIYALASH //Archive of Conferences. – 2022. – C. 9-19.